

Koronavirüs Döneminde Protesto Hareketleri ve Devlet Güvenlik Kurumları - Onur Kara

Koronavirüs salgını gösterdi ki savaş metaforu kamu sağlığı söz konusu olunca da çekiciliğini korumaya devam ediyor. Çin’de başlayan ilk seyahat yasağından bu yana birçok ülkedeki siyasetçiler virüsle mücadeleyi bir savaş olarak betimleme yoluna giderek bu dilin hızla yerleşmesine neden oldular. İngiliz hükümeti her milli krizde yaptığı gibi İkinci Dünya Savaşı anılarını canlandırarak [“görünmez bir düşmana”](#) karşı [“cephede”](#) savaşı sağlık çalışanlarına destek olmaya girişti. İsrail savunma bakanlığı ise pandeminin [“tıp ile muharebe arasında bir yerde”](#) olduğunu ilan ederek vatandaşlarını ek önlemler almaya çağırdı.

Benzer örnekleri arttırmak mümkün. Siyasilerin bu tercihi hem meselenin güvenlikleştirilmesine katkıda bulundu hem de geçmiş seferberlik dönemlerini anımsatarak ülke kaynaklarının yeniden dağıtılmasını kolaylaştırdı. Fakat, Lawrence Freedman'ın da dediği gibi, pandemi ve savaşı yan yana koymamızın en büyük nedeni ikisinin de gidişatını [ölümleri sayarak](#) ölçüyor olmamız. Diğer bir benzerlik ise devletin zor kullanma yetkisinin salgınlarda da kendini göstermesi.

Bu yazı pandemi sürecinde ön plana çıkan güvenlik kurumlarının birbirinden çok farklı iki etmen tarafından nasıl baskı altına alındığını konu alıyor. İnsanları fiziken ayrı tutmayı gerektiren sağlık önemleri ve tam aksine büyük toplulukları bir araya getiren toplu protestolar üst üste gelerek birçok devleti etkiledi ve kurumlarının sorgulanmasına neden oldu. Çok sayıda ülkeyi etkileyen bu ikilem aynı zamanda devletlerin güvenlik güçlerini nasıl organize ettiği konusunda da bizlere ipuçları vermekte.

Pandemide Sokağa Dökülmek

Sağlık endişesi ve seferberlik algısının bu denli ön plana çıktığı bir dönemde toplu protesto hareketlerinin devam etmesi çoğu devlet tarafından beklenmiyordu. Hatta, Cezayir ve Çin gibi birkaç ülke insan hareketliliğinin azalmasını fırsat bilip süregelen sokak muhalefetini söndürmeye teşebbüs etti. İki rejimin de hiç değilse kısa vadede başarılı olması koronavirüsün toplumsal olaylarla mücadele eden hükümetlere yarar dahi sağlayabileceği intibasını doğurdu: Nüfusun büyük çoğunluğu sağlık ve aktivizm arasında bir seçim yapmaya zorlanırsa elbette ilkinе yönelecekti. Ta ki ABD protestoları başlayıncaya kadar.

25 Mayıs 2020 tarihinde George Floyd'un Amerikan polisi tarafından öldürülmesiyle tekrar gündeme gelen *Black Lives Matter* hareketi, koronavirüs ve protestoların devletler üzerinde nasıl ikiz bir baskı oluşturabileceğinin oldukça iyi bir örneği. 2013'ten beri varlığını sürdüren hareket ülke çapında tekrar canlandı ve diğer ülkelerde de karşılık buldu. Etkinliğini haftalardır sürdürmeye devam eden protestolar güvenlik güçleri ile halkı defalarca ve farklı şehirlerde karşı karşıya getirdi.

Aslında bu “yeni dönem” protestolarının ilk örneklerinden biri İsrail’de, Netanyahu hükümetini [sosyal mesafeyi koruyarak](#) protesto eden bir grupta görülmüştü. Tel Aviv’de toplanan iki bin kişi kendilerini organize etmeyi başararak Rabin Meydanı’nı benekli bir görüntüye büründürdüler. Bu örnekler dünyanın diğer köşelerindeki protestocuları da duruma uyum sağlayarak gösterilerine devam etmeye teşvik etti. Şiddet içermeyen aktivizm türlerini araştıran bir grup akademisyen pandemi döneminde protestocular tarafında uygulanan [yüze yakın yöntemi](#) şimdiden sayabildiler. Bunların arasında balkonlarda müzik çalmak veya çevrimiçi bildiri dağıtmak gibi tahmin edilmesi kolay aktiviteler olduğu gibi üç boyutlu yazıcılardan tıbbi malzeme üretmek gibi yenilikler de mevcut. Çoğunlukla barışçıl olan bu eylemler güvenlik güçleri ile doğrudan bir çatışmaya yol açmasalar da koronavirüs önlemlerinin toplumsal hareketleri söndürmediğini ortaya koydu.

Koronavirüs ve Güvenlik Önemleri

Dünyadaki her devlet virüsün kontrol altına alınmasını sağlamak adına kaynak ayırdıysa da devletlerin tercih ettiği politikalar arasında ciddi farklar buluyor. Nisan ayında başlatılan [bir araştırma projesine göre](#), en çok uygulanan önemler aslında geleneksel güvenlik anlayışıyla ilişkili değil: Listenin başında sağlık hizmetlerine verilen ek bütçeler, ticari faaliyetlerin kısıtlanması ve okulların kapatılması bulunuyor. Fakat, salgın ilerledikçe asgari miktarda da olsa güç kullanımını gerektirecek uygulamalar da giderek yaygınlaşıyor. Burada da en çok rastlananlar seyahat ve toplanma yasakları, karantina ve daha küçük bir grup ülke için geçerli olan olağanüstü hal ilanı.

Devletlerin güvenlik birimleri bu iki kategorideki önlemler için de ek faaliyetlerde bulundular. Birçok ülke silahlı kuvvetlerinin sahip olduğu lojistik kapasiteyi kullanarak sağlık sistemlerini destekledi veya erzak dağıtımını hızlandırdı. Hatta birkaç ülke istihbarat teşkilatlarını kullanarak tıbbi malzeme ticaretini kendi topraklarına yönlendirmeyi dahi denedi. Fakat, önlemlerin daha sert olduğu kimi yerlerde güç kullanılması gerekince güvenlik güçleri ile halkın karşı karşıya gelmesi uzun sürmedi. Basına yansıdığı kadarıyla Güney Afrika Cumhuriyeti ve Hindistan’da sokağa çıkma yasaklarının uygulanması ciddi miktarda şiddet

uygulanarak sağlandı. Özellikle [Güney Afrika](#)'da yaşananlar ordunun iç güvenlik amacıyla kullanılması sorununu tekrar alevlendirdi. Daha uç bir örnekte ise Filipinler devlet başkanı karantinaya uymayanlara ateş açmakla tehdit edip ülke çapında [17000 kişinin gözaltına alınmasına](#) neden oldu.

Devlet ve halkın bu şekilde çatışmasının en önemli sonuçlarından biri bizleri otoriter rejimlerin yanı sıra oturmuş demokrasileri de sorgulamaya zorlaması. Son dönemde yayımlanan akademik çalışmalar otokrasilerin halk hareketlerine karşı [güvenlik güçlerini nasıl organize ettiği](#) konusuna ışık tutsa da demokrasilere aynı ilgiyi göstermemiştir. Koronavirüs bu açığı birdenbire görünür kıldı. İngiltere ve ABD gibi emniyet teşkilatı tek çatı altında toplanmayan ülkeler koordinasyon sorunlarıyla boğuştu ve halk üzerinde nasıl otorite sağlayacakları sorusuna net bir cevap bulmakta zorlandı. [İngiliz polisi](#) bazı şehirlerde önlemler sertleşince halkla olan geleneksel ilişkisinin bozulmasından endişe etti. Tam aksine merkezi bir polis teşkilatı bulunan [Fransa'da](#) ise bir polis koronavirüsten vefat edince sendikalar hükümeti polis devriyelerini durdurmakla tehdit etti.

ABD'deki protestoların tetiklediği ve ülkede en çok dile getirilen taleplerinden birisi de polis gücünün [bütçesinin kesilmesi](#) oldu. Bazen "polisin lağvedilmesi" olarak da anılan bu fikir aslında ABD iç güvenlik teşkilatının çok başlı ve adem-i merkezîyetçi yapısının bir yansıması. Bu konuda [Erica De Bruin](#)'in yakın zamanda oluşturduğu bir veri setinin en ilginç göstergelerinden biri ABD güvenlik kuvvetlerinin organizasyon yapısı olarak uç değerlerde olması. Buna göre Amerikan sistemi diğer büyük devletlere nazaran çok daha dağınık ve yerel yönetimler arasında ciddi farklar mevcut. Hatta Amerikalı göstericilerin polise dair çoğu isteğinin muhatabı Washington değil, yaşadıkları şehrin belediye başkanı.

Devletler bütün bu sorunlara cevap ararken kendi kurumlarını da korumak ve kamu kurumlarını işler tutmak zorunda. Güvenlik kurumları bir yandan görevlerini icra etmeye çalışırken diğer yandan da yeni şartlara uyum sağlamaya çalışıyorlar. Birçok [yargı sistemi](#) kendini mahkumların, özellikle de tutuklu sanıkların salıverilmesi için baskı altında buldu. Genellikle toplu halde yaşayan askeri personelin korunması ise birçok devletin askeri faaliyetlerde değişikliklere

gitmesine sebep oldu. [Tunus](#) gibi bazı ülkeler ise askere alımları geçici olarak durdurmak zorunda kaldı.

Sonuç olarak, Koronavirüs ile mücadele eden birçok devlet bulaşıcı hastalık ve toplu eylemler gibi yanyana gelmesini beklemedikleri iki etmene aynı anda cevap vermek durumunda. Bu dönemi iyi atlatan devletler kamu düzeni ve devlet-vatandaş ilişkileri konusunda ciddi ilerleme kaydetmiş olacaklar. Diğerleri için ise şu an yaşananlar yakın gelecekteki sorunların habercisi niteliğinde.

Onur Kara, King's College London, Savaş Çalışmaları bölümünde doktora öğrencisidir. Araştırma alanları arasında otoriter rejimlerin güvenlik siyaseti, Ortadoğu'da bölgesel güvenlik ve demokratikleşme hareketleri yer almaktadır.

Bu yazıya atıf için: Onur Kara, "Koronavirüs Döneminde Protesto Hareketleri ve Devlet Güvenlik Kurumları", *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 6 Eylül 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/09/06/koronavirus-doneminde-protesto-hareketleri-ve-devlet-guvenlik-kurumlari/>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.